

2015 Uluslararası Din Psikolojisi Derneği (IAPR) Kongresi

Zuhâl
AĞILKAYA ŞAHİN*

Din psikolojisi araştırmalarını teşvik amacıyla 1914 yılında Almanya'da kurulan Uluslararası Din Psikolojisi Derneği IAPR,¹ din psikolojisi alanında bilimsel araştırmayı ve paylaşımı destekleyen uluslararası bir organizasyondur. Dinin bilimsel ve psikolojik araştırması için bir alan oluşturma gayreti içinde olan IAPR, din psikolojisinde farklı yaklaşımları bir araya getirme ve bilimsel paylaşımı destekleme niyetini taşımaktadır. Bunun için dünyanın her tarafında bulunan din psikologları için akademik bilgilerin paylaşımı için bir platform sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaçla IAPR, her iki yılda bir başka ülkede olmak üzere uluslararası bilimsel bir kongre düzenlemektedir. 2015 yılı kongresi, 2011 kongresinde adaylığını koyan Türkiye'de gerçekteşmiştir.² Kongrenin düzenleyici kurumları İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Din Psikolojisi Derneği iken yerel organizasyon komitesinin üyeleri şu akademisyenlerdi: Üzeyir Ok (komite başkanı, İKÇÜ), Ali Köse (ev sahibi Dekan, MÜİF), Zuhâl Ağılkaya-Şahin (İstanbul koordinatörü, İKÇÜ), Hasan Kaplan (Din Psikolojisi Derneği Başkanı, ÇOMÜ), Seda Tokgünaydın (İKÇÜ), Kenan Sevinç (ÇOMÜ), Gülüşan Göcen (İÜ), Ali Ayten (MÜ), Eyüp Ensar Öztürk (İÜ), Ayşe Şentepe (SÜ), Sevede Düzgüner (MÜ).

17-20 Ağustos 2015 tarihlerinde gerçekteştirilen kongrede üç kıta ve 29 ülkeden gelen 200'ün üzerinde katılımcı vardı. Katılımcıların büyük çoğunluğu başta Amerika ve Türkiye olmak üzere Çin, Norveç, Birleşik Krallık ve Polonya'dandı. Böylece bu kongrede, derneğin ve kongrenin uluslararası karakteri önceki yıllara göre daha da çok ortaya çıktı.

* Yrd. Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı. zuhalagilkaya@hotmail.com.

1 IAPR'nin tarihçesi için bkz. Zuhâl Ağılkaya, "2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresinde Türk Din Psikolojisi Araştırmacıları," Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - "Din Psikolojisi" Özel Sayısı, 12, 2 (2012): 317-338.

2 Türkiye'nin adaylık süreci için bkz. Ağılkaya, "2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresinde Türk Din Psikolojisi Araştırmacıları."

Kongrede işlenen konulara bakıldığında özellikle Batı din psikolojisi konjonktürüyle uyumlu olarak 2015 yılının en popüler konusu olarak maneviyat ön plana çıktı. Maneviyatı mistisizm ve manevi bakım konularının izlemesi din psikolojisi alanındaki ilginin hangi yöne doğru gittiğini göstermesi bakımından ilginçti. Bununla birlikte önceki kongrelere göre Müslümanlar üzerine araştırma ve sunumların artması dikkat çeken bir başka noktaydı. Öne çıkan bu konularla birlikte kongrede Tanrı tasavvuru, din psikolojisi anlayışları ve ölçekleri, gruplar arası ilişkiler ve din, dini başa çıkma, inançsızlık, pozitif psikoloji konuları etrafında yoğunlaşan toplam 21 sempozyum, 82 sunum, 49 poster vardı. Kongre programına kongrenin web sayfasından (<http://iapr2015.ikc.edu.tr>) ulaşılabilir.

Kongre, 17 Ağustos 2015 tarihinde TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nde (İSAM) bir konferansla başladı. IAPR Başkanı Vassilis Saroglou'nun (Université catholique de Louvain) başkanı olduğu *Cross-Cultural and Cross-Religious Psychological Research on Religion: Theoretical and Methodological Issues* başlıklı oturumda, Adam Cohen (Arizona State University) kültürler arası dindarlık ölçümü, Magali Clobert (Stanford University ve Université Catholique de Louvain) dini hazırlama, Michael H. Bond (Hong Kong Polytechnic University) din ve kültür, Jochen E. Gebauer (Universität Mannheim) ve Constantine Sedikides (University of Southampton) dindarlık ve öz saygı konularında birer konferans verdi.

Öğleden sonra ev sahibi fakülte Dekanı Ali Köse, ev sahibi üniversite Rektörü M. Emin Arat ve IAPR Başkanı Vassilis Saroglou'nun açılış konuşmalarıyla kongre resmen açıldı. Kongrenin ilk açılış konferansını veren Constantine Sedikides, dini açıdan kendini geliştirme hakkında bir tebliğ sundu. Açılış günü, konferansın ardından verilen açılış kokteyli ile son buldu.

Kongrenin artık başladığı 18 Ağustos tarihinden itibaren kongre, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde devam etti ve üç gün boyunca sürecek davetli konuşmacılar (sempozyum), açılış konferansları, paralel oturumlar ve poster sergileriyle sürdü.

Birinci günün davetli konuşmacılarına *Magic, Mysticism, Spirituality: Religion's Fellow Species* başlıklı oturumda Heinz Streib (Universität Bielefeld) başkanlık yaptı. Sempozyumun konusu, araştırma nesnesi olan din kavramının net bir şekilde tanımlanması, büyü, mistisizm ve maneviyat gibi yakın kavramlarla olan ortaklık ve farklılıklarını ortaya koymanın önemiydi. Paralel oturumlarda ise maneviyat, dini başa çıkma ile sağlık psikolojisi ile din konulu sunumlar yapıldı.

Taking a Social Psychological Approach to Religion as a Force for Good and Ill: Into the Labyrinth başlığı ile aynı günün açılış konferansını veren Michael H. Bond, dindarlık veya dinsizliğin sadece işsel ve kişisel bir tutum olarak değil daha geniş anlamda sosyalleşmenin ve kişilerarası ilişkilerin bir ürünü olarak da araştırılabileceğine dikkat çekti. Gün boyu devam eden paralel sunumların konuları ise Tanrı çizimleri, dini inançta bilişsel stiller, din psikolojisinde anlayış ve ölçekler, gelişim psikolojisi ve din, manevi bakım ve danışmanlık, maneviyat, mistisizm, çoğulculuk ve din, grup ilişkileri ile benlik ve dindi. Birinci gün İstanbul'un tarihi yarım adasına yapılan bir şehir turu ile son buldu.

İkinci günün sempozyumuna Julie Exline başkanlık yaptı. *Religious and Spiritual Struggles: New Research Frontiers* başlıklı oturumun konusu, dini ve manevi çatışmaydı. Genellikle din ve maneviyat bir tür rahatlama kaynağı olarak işlev görür fakat insanların çoğu, hayatlarının dini ve manevi alanlarında bir mücadele, bir çatışma da tecrübe ederler. Exline, bu çatışmaların türünü, ölçümlerini ve belirleyicilerini özetlerken, sempozyumun bir başka konuşmacısı olan Hisham Abu-Raiya bu unsurların Müslüman ve Yahudi örneklemdeki görünümünü aktardı. Abu-Raiya, Müslüman örneklem ile din psikolojisi araştırmaları yaparken kimi zaman Türk araştırmacılarının da tecrübe ettiği zorluklara da değinerek oldukça ilgi uyandıran bir sunum yaptı. Bu sempozyum sürerken diğer salonlarda paralel olarak yine maneviyat, kişilik ve din, psikoloji ve din ilişkisi, gruplar arası ilişkiler ve din konulu sunumlar yapıldı.

Sıradaki açılış konferansının sahibi yine Hisham Abu-Raiya'ydı. *Religious Coping among Muslims: A Review of an Emerging Line of Research* başlıklı tebliğinde Abu-Raiya, Müslüman örneklem üzerinden giderek artan dini başa çıkma araştırmalarının bir değerlendirmesini yaptı. Abu-Raiya'nın vardığı sonuca göre çoğu Müslümanlar hayatın zorluklarıyla baş etmede dini öğretilerine dayanmaktadır. Dolayısıyla dini başa çıkma, bütün dini geleneklerde görülse de Müslümanlar, İslam inancına bağlı olarak geliştirdikleri kendilerine has başa çıkma yöntemlerine sahiptirler. Abu-Raiya'nın üçüncü tespitine göre, Müslümanların dini başa çıkma türlerinden bazıları arzulanın sonuçlarla (örn. hayat memnuniyeti) ilişkiliyken bazıları da istenmeyen sonuçlarla (örn. depresif ruh hali) ilişkilidir. Nihayet son bulgusuna göre, Müslümanlar negatif dini başa çıkma yöntemlerinden ziyade pozitif dini başa çıkma yöntemlerini kullanmaktadır.

Müslüman örneklemelerin din psikolojisi açısından genel bir profilinin de çizildiği bu oldukça faydalı sunumdan sonra programda iki davetli sempozyum daha vardı. Bunlardan biri Will Gervais'nin başkanlığındaki *Religious Disbelief: Development, Culture, Motivation, and Consequences* oturumuydu. Sempozyumun ana teması, kapsamlı bir din anlayışında dini inancın olduğu kadar inançsızlığın da anlaşılması gerektiği üzerinedir. Sunumlarda ağırlıklı olarak inançsızlığın kültür, gelişim ve motivasyon bakımından öncülleri ve sosyo-psikolojik sonuçları işlendi.

Historical Studies on the Psychology of Religion sempozyumu adeta 2015 yazında dolacak olan IAPR'nin 100. yıl dönümünün bir kutlamasıydı. IAPR'nin tarihine yoğunlaşılan oturum, bu tarihin bir dokümantasyonu niteliğinde bir eser (*Religionspsychologie. Eine historische Analyse im Lichte der Internationalen Gesellschaft*) yazan Jacob A. Belzen tarafından yönetildi. Sempozyum, IAPR'nin geçmişinde çeşitli görevlerde bulunan ve din psikolojisinin tarihiyle ilgilenen kişilerin sunumlarıyla devam etti.

Günün devamında, farklı salonlarda inançsızlık, din ve bilim, çoğulculuk ve din, dini tecrübe ve mistisizm, din psikolojisinde çeşitli konular, benlik ve din, maneviyat, pozitif psikoloji ve ölüm sonrası hayat konulu tebliğler yer aldı. İkinci gün, İstanbul organizasyonuna duyulan hayranlığın doruk noktasına ulaştığı Boğaz turu ve Hidiv Kasrı'ndaki akşam yemeği ile son buldu.

20 Ağustos, kongrenin son günüydü ve yine özel bir oturumla başladı. Hıristiyan teolojisi ile din psikolojisi açısından güncel gelişmeler ve gelecek perspektiflerinin konu edildiği *Psychology of Religion and Christian Theology: Current Developments and Future Perspectives* başlıklı sempozyuma Hermann Westerink başkanlık yaptı. Psikoloji ve din arasındaki ilişki, bilimsel bir disiplin olarak din psikolojisinin kurulması ve teoloji içinde ilerletici gelişmeler için hep verimli ve faydalı olagelmıştır. Ancak günümüzde her iki alanda da bazı değişimler gözlenmektedir. Psikolojik araştırmaların yeni göz bebeği olarak maneviyatın yükselmesi ve kurumsal dinin geleneksel formlarına olan ilginin düşmesi iki disiplin arasındaki ilişkiyi de etkilemiştir. Fakat psikologlar dini kültür veya inanç sistemlerinin teolojik iç yüzlerine eğilmeksizin din ve maneviyat konularında elde ettikleri araştırma sonuçlarını anlayabilirler mi? Teoloji, hala ve nasıl psikolojik araştırmalardan yararlanabilir? Bu konuda gelecek iş birliği için temel meseleler ve sorular nelerdir? Sempozyumun davetli konuşmacıları bu sorulara yanıt ararken diğer salonlarda ateizm, din ve sağlık, gruplar arası ilişkiler ve din ile din psikolojisinde çeşitli konular tartışılıyordu.

Programın devamındaki açılış konferansı Paul Harris'e aitti. *Trusting Disciples or Born Believers: How Do Children Acquire their Religious Beliefs?* tebliğinde Harris, çocukların doğuştan mı dindar olduklarını yoksa din ve bilim dahil bir çok alanda kendilerine anlatılanlara inanmaya meyilli, sadık müritler mi olduklarını tartıştı. Harris, bu iki tezat teorinin rekabetini anlatırken aynı zamanda dini eğitim alan ve almayan çocukların inançları hakkındaki verileri özetledi. Paralel oturumlarda yine konular ateizm, doğa üstü inancın nöro-bilişsel temelleri, pozitif psikoloji, Tanrı tasavvuru, manevi bakım ve danışmanlık, Brezilya'da din psikolojisi konuları işlenmeye devam edildi.

Son günün son iki sempozyumu ise ülkemiz ve akademik camiamız için ilginç konulara sahne oldu. Bunlardan birinde mevzu İstanbul'daki Suriyeli mültecilerdi. *Faith as Support or Burden: A Study on Syrian Refugees in Istanbul* başlıklı sempozyumda başkan Öner Andreas Cetrez ve diğer konuşmacılar, inancın Suriyeli mülteciler için destek mi yoksa yük mü olduğunu tartıştı. Konu, göçe zorlanma ve travma durumlarında toparlanma nasıl gerçekleşir, transit ve kabul eden ülkeler için zorluklar nelerdir, savaş zamanlarında toplum hizmetlerini nasıl anlamalıyız ve oluşturabiliriz, bu sosyal olayların empirik açıdan din psikolojisi disiplini için ne gibi çıkarımları vardır gibi sorular etrafında düşünülürken çeşitli yabancı konuşmacılar empirik araştırmalarının bulgularıyla katkı yaptılar. İlerleyen saatlerde günün ve kongrenin son davetli konuşmacıları *Psychology of Religion and Islamic Theology: Stories of Collaboration* sempozyumu etrafında birleştiler. Başkanlığını Üzeyir Ok'un yaptığı sempozyumda Müslüman konuşmacılar din psikolojisi araştırmalarında İslami bir pozisyonun alınması gerekip gerekmediğini tartıştılar. İslami bir yaklaşımın din psikolojisi alanında bir gereklilik olduğu ve katkı yapacağı düşüncesi İslami perspektifin özellikleri ve alana faydalarıyla birlikte bu oturumda açıklandı. Bunların yanında seçilen teolojik paradigmanın din psikolojisinde kullanılan empirik veya pozitivist metodolojiyle uzlaşması ve olumlu katkıları gösterildi. Bir din psikoloğu olmak ve dinine bağlı bir Müslüman olarak kalmak arasında doğabilecek muhtemel çatışma ve gerilimler ise sempozyumda tartışılan bir başka konuydu. Son olarak ise din psikolojisi bulgularının teolojik

yönelimler ve dindarlık için olan çıkarımlarına ve İslami öğretinin psikolojik sağlık ve manevi bakımdaki rolüne değinildi. Bu çerçevede sempozyumda Üzeyir Ok (*The Place of a Theological Perspective in Psychology of Religion: An Offer of an Islamic Model of Theology*) ve Hasan Kaplan (*Reconsidering the Notion of Hanif as a Stage of Religious and Spiritual Growth*) tarafından iki sunum yapıldı.

Son sunumlardan sonra IAPR'nin geleneksel ödül törenlerine geçildi. IAPR 2011 yılından itibaren *Early Career Award* adı altında doktora sonrası veya akademik hayatlarının başlarında (doktora sonrası en fazla 5 yıl) üstün başarılar sergileyen genç akademisyenlere bir ödül vermektedir. 2015 kongresinde bu ödülü hak eden Stanford Üniversitesinden Kristin Laurin'di. Laurin'e bu ödül 1000 Euro ve çalışmasını tanıtmaya imkanı kazandırdı. *Dimensions of God* başlıklı tebliğinde Laurin, dinin kökenine dair geliştirilen teorilerin modern dinlerin tanrılarının sergiledikleri üç özelliğe dikkat çekti. Buna göre, bu tanrılar her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve insani ahlakla ilgilenen tanrılardır. Konuşmasında Laurin, bu üç özelliğe sahip tanrılara inanmanın insanlar üzerindeki bazı etki ve sonuçlarına yoğunlaştı. Bunun dışında insanların prososyal davranışlar ile yardımsever bir toplumu desteklemek için kişisel maddi imkanlarını kullanmalarında dini inançların çeşitli etkilerine eğildi. Laurin'in değindiği bir başka konu, çeşitli Tanrı inançlarının insanların önemli hedefleri gerçekleştirme yeteneklerine katkı veya engelleriydi. Son olarak ise Tanrı inançlarının insanı nasıl ve ne zaman güvende hissettirdiğini ve bunun kişilerarası ilişkilere ve risk alma davranışlarına nasıl etki ettiğini sergiledi.

Ödül töreni kariyer ödülüyle sınırlı kalmayıp poster ödülleriyle devam etti. 2013 yılında ilk kez verilen poster ödülü 2015'te ufak bir değişikliklikle üç farklı kişiye verildi. Bir önceki Lozan kongresinde poster ödülü bir tek kişi verilmişken, İstanbul kongresinde her gün farklı posterler asıldı ve oylama her gün bir başka araştırmacı için yapıldı. Oylamanın sonuçlarına göre birinci günün kazananı Universidade de Sao Paulo'dan Fatima Cristina Costa Fontes ve Geraldo Jose de Paiva (*Connections Among Group Psychotherapy Practice, Religious Coping Styles and Quality of Life*), ikinci günün kazananı Université Catholique de Louvain'dan Claire Prade ve Vassilis Saroglou (*Awe Implies De-Centration from Both the Individual and The Collective Self*), üçüncü günün kazananı ise İstanbul Üniversitesinden Gülüşan Göcen'di (Foregiveness, Gratitude, and Subjective Well-Being in Juvenile Delinquent Boys). 2013 Kongresinin poster birincisinin de Türk olduğu (Kenan Sevinç, ÇOMÜ) göz önünde bulundurulursa poster sunumlarında Türklerin oldukça başarılı olduğu söylenebilir.

Ödüllerin verilmesiyle kongrenin Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki etkinlikleri bitmiş oldu ve kongrenin son etkinlikleri olan genel kurul toplantısı ve kapanış kokteyli için tekrar kongrenin başladığı mekana İSAM'a geçildi. Yönetim kurulunda, geçmiş döneme ait sunulan faaliyet ve mali raporların yanında 2013 Lozan kongresinde 2017 kongresinin organizasyonu için adaylığı kabul edilen Norveçli akademisyenlerin sunumları yer aldı. 2017'de IAPR kongresi Norveç'in Hamar şehrinde, Center for Psychology of Religion Innland Hospital Trust, MF Norwegian School of Theology, Diakonhjemmet University College ve Hedmark University College ev sahipliğinde gerçekleştirilecek.

Bunun dışında bu yılki konferansta dört yılda bir yenilen yönetim kurulu için genel kurulda oylama yapıldı. Oylamanın neticesinde yönetim ve dolayısıyla dernek başkanlığına Lozan, İsviçre'den aday gösterilen Pierre-Yves Brandt seçildi. Brandt, başkanlığı devralırken eski başkan Vassilis Saroglou teşekkür ve hediyelerle uğurlandı.

Yeni başkan ve yönetim kurulunun seçilmesiyle kongrenin resmi programı da bitmiş oldu ve kapanış kokteyli için İSAM bahçesine geçildi. Kokteylin bir teşekkür, tebrik, hediyeleşme ve vedalaşma törenine dönüşmesi katılımcılarda hoş anılar bıraktı. Şüphesiz bu teşekkür ve övgülerden en büyük payı yerel organizasyon komitesi aldı. Her bakımdan şimdiye kadar en iyi organize edilmiş kongre olarak nitelenen İstanbul kongresi için yönetim kurulu ve (eski) başkan Saroglou tarafından Türk organizasyon ekibine teşekkürler, övgüler ve hediyeler takdim edildi. Bu tebrik faslından sonra eski başkan yönetim kurulu üyelerine hediyelerle teşekkür ve veda ederken kendisi de yeni başkan tarafından hediyelerle uğurlandı.

Böylesine önemli ve büyük çaplı bir organizasyon yoğun Türk katılımıyla geçmişken onların da sunum ve posterlerine de ayrıca değinmek gerekir.

Ankara Üniversitesinden Levent Kıyılıoğlu, Batı toplumlarında dindarlık ile riskli cinsel davranış ilişkisi üzerine yapılan araştırmaları incelediği bir sunum yaptı (*A Review About Relationship Between Religiosity and Sexual Risk Taking in Western Societies*). Kıyılıoğlu'nun bulgularına göre, dindarlığın riskli cinsel davranışa etkisi yaşa ve dindarlığın türüne (iç güdümlü/dış güdümlü) göre değişmektedir. Bulgular, dindarlığın, genç yetişkin ve erkeklere göre ergenler ve kızlarda, dış güdümlü dindarlarda ise iç güdümlü dindarlara göre daha koruyucu role sahip olduğunu göstermektedir. Bazı araştırmalar ise dindarlığın riskli cinsel davranışı artırdığını ortaya koymaktadır.

Boğaziçi Üniversitesinden Muhammet Maşuk Şimşek, *Cultural Context, Analytical Training, and Religious Belief among Young Adults in Turkey* başlıklı sunumunda Türkiye'deki gençlerin kültürel olarak edindikleri dini inançları ile aldıkları seküler eğitim arasındaki gerilimli bir ilişki olduğunu açıkladı. Maşuk'un bulgularına göre, inançlı olsun olmasın gençler bu iki alanın bağdaştırılamayacağını düşünmektedir. Bunun sebebi olarak da analitik ve rasyonel bir tutum gösterilmektedir.

Palliative Medicine and Spiritual Care başlıklı sunumunda Öznur Özdoğan (AÜ), 20 hasta ve 40 hasta yakınıyla uyguladıkları palyatif bakım hakkında bilgi verdi. Katılımcılarla seven Tanrı algısı, dua, ümit, şükür, teslimiyet ve diğerkamalık gibi konular üzerinde görüşmeler yapan Özdoğan, araştırmanın sonunda hasta ve hasta yakınlarında olumlu duygusal değişimlerin yaşandığını belirtti. Her şeye hakim olan ve her soruna çözümü olan bir Tanrıya olan inanç, hastaları hastalıklarını kötüleştiren duygu durumlarından kurtarmaktadır. Özdoğanın vardığı sonuca göre, manevi bakım beden ve ruh sağlığına, hasta ve hasta yakınları arasındaki iletişim sorunlarına olumlu katkılar yapmaktadır.

Çocukların ölüm algılarını (*Children's Perception of Death*) bir dizi ölçekle 572 çocuk üzerinde araştıran Sema Yılmaz (CÜ), çocukların bilişsel gelişimleri ile ölüm anlayışları arasında

pozitif bir ilişki tespit ettiğini açıkladı. Çocukların ölüm algısını ve ölüm korkusunu yaş, cinsiyet, Tanrı algısı ve ölüm tecrübeleri etrafında inceleyen Yılmaz'a göre, ölüm korkusunu belirleyen en etkili faktörler cinsiyet, tecrübe, ebeveyn gözetimi ve Tanrı algısıdır.

Uludağ Üniversitesinden Büşra Kılıç Ahmadi, *Deception and Religiosity: Turkey Sample* adlı araştırmasıyla kendini aldatma ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ortaya koydu. 216 yetişkinle yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kendini aldatma ile iç güdümlü dindarlık arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmacının yorumuna göre, bu sonuçta Türkiye'deki sosyal ve siyasi gerilimlerin etkisi bulunmaktadır.

Zehra Işık (MÜ), *The Forms of Women Religiosity in the Process of Modernisation: The Cases of Ismailaga and Cerrahi Groups in Istanbul* başlıklı tebliğinde Cerrahi ve İsmailağa tarikatlarındaki kadınların dindarlıklarını mukayese etti. Işık, araştırmasının amaçlarını tarikat üyesi kadınların hayat görüşlerini, kadın-erkek ilişkileri hakkındaki dini duygu ve tutumlarını, tarikat liderinin üyeler üzerindeki etkilerini ve tarikat üyelerinin başka tarikatlar ve dini gruplar hakkındaki görüşlerini ortaya koymak olarak belirtti. Gözlem ve mülakat tekniklerinin yanında liderlerin vaazlarını inceleyen ve tarikatlar hakkında yazılı medyadan malzemeler inceleyen Işık'ın bulgularına göre, ikisi de aynı şehirde ve hatta aynı bölgede olmalarına rağmen her iki tarikat arasında kadın-erkek ilişkileri, kadının iş hayatı ve kamusal alandaki yeri ile tesettür stilleri arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Nurten Kimter (ÇOMÜ), Mustafa Ulu (ERÜ) ile beraber yaptığı *Fasting and Anger From Psychosocial Perspective* adlı araştırmasında oruç ile öfke arasındaki ilişkiyi sundu. Ramazan orucu ile sürekli öfke, öfke kontrolü, dışa vurulan ve vurulmayan öfke arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, Ramazan ayı dışındaki nafil oruç ve sürekli öfke ile kontrolü arasında pozitif, dışa vurulan ve vurulmayan öfke arasında negatif ilişki bulunmaktadır.

Is There Any Hemispheric Specialization for Religious Belief? sorusuyla Evrim Gülbetekin (Akdeniz Üniversitesi) sağ ve sol beyin yarım kürelerinde dini inanç konusunda bir uzmanlaşma olup olmadığını araştırdığını bildirdi. Beyin yarım kürelerinin farklı işlevleri hakkında bilgi sahibi olursa da dini uyarıcıları işleme konusunda hangi beyin yarısının daha çok uzmanlaştığı bilinmemektedir. Gülbetekin, bunu öğrenmek için araştırmasının ilk aşamasında 60 katılımcının dini tutumunu ölçtüğünü, ikinci aşamada ise bir deney yaptığını anlattı. Katılımcılara bilgisayar ekranından dini ve dini olmayan uyarıcıların gösterildiği deneyde katılımcılardan bu uyarıcıları 1'den (olumlu değil) 7'ye (çok olumlu) kadar değerlendirmeleri istenilmiştir. Veri toplama süreci devam eden araştırmanın hipotezine göre dini tutum ölçeceğinden yüksek puan alanlarda dini içerikli uyarıcıları değerlendirmede beyin yarım kürelerinde bir uzmanlaşma söz konusudur.

Sevde Düzgüner (MÜ), *Spirituality is Universal. How about Its Meaning? The Challenge of Studying Spirituality in Different Languages and Cultures* tebliğinde ise bir başka soru ortaya attı. Maneviyat olgusunun evrensel olmasına karşın anlamının evrensel olup olmadığını merak eden araştırmacı, tebliğinde farklı dil ve kültürlerde maneviyat araştırmaları yapmanın zorluklarını aktardı. Son yirmi yılda dünya çapında sosyal bilimlerde arasında ma-

neviyat konusuna olan ilgi oldukça arttı. Maneviyat konusu her ne kadar din psikolojisi alanının ismine ("din ve maneviyat psikolojisi") girmiş olsa da insanların manevi duygu ve tecrübeleri her zaman din ve dindarlıkla ilişkilendirilmemektedir. Maneviyat araştırmalarında dil ve kültür farklılıklarından kaynaklı sorunların yaşandığını aktaran Düzgüner'e göre, bu zorluklar maneviyat kavramına atfedilen anlam ile bu kavrama dayalı üretilen ölçeklerde bulunmaktadır. Maneviyat kavramı ile türetilen terimlerin (örneğin manevi bakım) de işin içine girmesiyle sorunlar artmaktadır. Örnek olarak Türkiye ve Amerika'da maneviyat kavramının benzer ve farklı algılanışlarını sergileyen Düzgüner, tebliğinin devamında maneviyat konusu araştırılırken dikkat edilmesi gereken hususlara dikkat çekti.

Zuhâl Ağılkaya Şahin (İKÇÜ), Eyüp Ensar Öztürk (İÜ) ve Ayşe Betül Ağılkaya (Gediz Üniversitesi), *Do Cultural Differences Affect the Image of God? The Case of Turkish Muslims in Turkey and Germany* başlıklı sunumlarında farklı kültürlerin insanların Tanrı tasavvurunu etkileyip etkilemediği sorusunda hareketle Türkiye ve Almanya'da yaşayan Müslümanların Tanrı tasavvurları hakkında bilgi verdi. Önceki çalışmalar, Türklerin Tanrı tasavvurlarının baskıcı, cezalandırıcı, yargılayan otoriter bir baba imajından ziyade seven, destekleyen, koruyan ve hayatı kolaylaştıran bir baba imajına yakın olduğunu göstermektedir. Acaba bu sonuç aynı din mensupları için genel geçer midir ya da yaşanan kültür, o kültürün sağladığı maddi manevi imkanlar yani yaşam memnuniyeti ve insanların kendilerini manevi açıdan nasıl hissettikleri bu sonuçları değiştirir mi? Bunu test etmek için araştırmacılar, Türkiye'de (N=297) ve Almanya'da (N=263) yaşayan Türk Müslümanlara Paloutzian ve Ellison'a³ ait *spiritual well-being scale* adlı ölçeğin Türkçe uyarlamasını, yaşam memnuniyeti ölçeği ve Tanrı tasavvuru ölçeği içeren bir anket uygulamıştır. Araştırmacının sonuçları, Türkiye ve Almanya'da yaşayan Müslümanların yaşam memnuniyetleri arasında bir fark bulunmazken, Türkiye örneğinin Tanrı tasavvuru daha olumlu ve manevi iyi oluşu daha yüksek çıkmıştır.

Işık Üniversitesinden Nazlı Balkır, *Happily Ever After? Mental Health Status, Illness Models and Psychological Coping among Two Immigrant/Refugee Groups* adlı çalışmada mültecilerin önceki yaşam hikayeleri ve uyum süreçleri nedeniyle daha fazla ruhsal rahatsızlık fakat yerel halka göre daha az ruh sağlığı hizmetlerinden faydalanma oranlarına sahip olduklarını açıkladı. Özellikle Orta Doğudan gelen insanlar arasındaki bu tedavi açığı göç alan ülkeler için olduğu kadar göçmenler için de ciddi sorunlar getirmektedir. Balkır'a göre, bunun nedeni Orta Doğudan gelen hastalar ile Batılı hekimlerin ruh sağlığı/rahat-sızlığı anlayışlarındaki farklılıklardan ve bu durumun yarattığı anlaşmazlıklardan kaynaklanabilir. Tebliğinin devamında Balkır benlik algısı, motivasyon kaynakları, duyguları ifade etme, psikolojik başa çıkma ve atif türleri gibi psikolojik süreçlerin kültürel bağlantılarını ve bunların psikolojik rahatsızlıklarla başa çıkmayla olan ilişkilerini aktardı. Araştırmacı, bunun için Türkiye ve Almanya'da bulunan Suriyeli mülteciler ile yaptığı araştırmaları anlatarak sonuçları karşılaştırdı ve bunların klinik uygulamalar için yararını tartıştı.

3 R. F. Paloutzian ve C. W. Ellison, "Loneliness, spiritual well-being, and quality of life," *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy içinde*, ed. L. A. Peplau, D. Perlman (New York: Wiley), 224-237.

Sayı ve içerik bakımından bu oldukça zengin tebliğlerin yanında kongrede Türkiye'den akademik çalışmalarını poster ile sergileyen katılımcılar da vardı. Bunların isim ve çalışmaları şöyleydi: Fatıma Zeynep Belen (AÜ), *Bibliotherapy and Spiritual Care*; Kübra Aslan Türkmen (AÜ), *A Semiotic Perspective on the Image of "Heaven" in Turkish Children in Germany between the Ages of Seven and 15*; Sümeyye Balcı (Fatih Üniversitesi), *The Relationship between Post-traumatic Growth, Religious Attitudes and Perceived Social Support Among Breast Cancer Patients*; Fatma Baynal (SAÜ), *Religion and Mental Health in Adults*; Fatma Kenevir (AÜ), *Religiosity and Social Factors in Women Prisoners*; Mualla Yıldız (AÜ), *Religion, Values, and Crime*; Kenan Sevinç (ÇOMÜ), *Are Nonbelievers Spiritual?*; Fatma Nur Bedir (Hitit Üniversitesi), *Recollection of God Image in Childhood*; Sevil Kahraman (AÜ), *Image of Prophet of German-Turk Children*; Ali Ayten (MÜ), *The Religious Identity Index (RII): A Cross Cultural Psychometric Analysis* (1. Matthew J. Zagummy, 2. Ali Ayten); Gülüşan Göcen (İÜ), *Forgiveness, Gratitude, and Subjective Well-Being in Juvenile Delinquent Boys*; Mustafa Koç (BAUN), *A Qualitative Study of Religious Diversity on Sexuality: Sample of Different Types of Believers and Non-Believers*.

Türkiye'den olan bu katılımcılarla beraber kongreye Türkiye dışından farklı ülke ve üniversitelerden katılan Türkler de vardı. Onların katılımları ise şu şekildeydi: Önver Andreas Cetrez (Uppsala Universitet) *Existential Meaning-Making, Well-Being, and Resilience After the Loss Experience Regarding the 2011 Great East Japan Earthquake and Tsunami: Roles of Religion and Religiosity in Japan* (tebliğ; 1. Yukako Kawanaka, 2. Valeri DeMarinis, 3. Ö. A. Cetrez); *Faith as Support or Burden: A Study among Syrian Refugees in Istanbul* (sempozyum, oturum başkanı); *"Qnushyo" - A Refugee Centre for Syrians in Istanbul* (tebliğ). Songül Şahin (Innsbruck Universitaet) *Coping with Induced Stress - Comparisons between Religious, Spiritual, Atheists and Agnostic Individuals* (tebliğ; 1. Songül Şahin, 2. René Hefti, 3. Dietmar Fuchs, 4. Tatjana Schnell), *Existential Orientations as Predictors of Coping with Induced Stress* (tebliğ; 1. Tatjana Schnell, 2. Songül Şahin, 3. René Hefti, 4. Dietmar Fuchs).

Sonuç olarak 2015 İstanbul kongresinin 2011 yılında başlayan adaylık ve yoğun hazırlık süreci neticesinde başarıyla sonuçlandığı söylenebilir. Din psikolojisi alanının en önemli kurum ve etkinliğini ağırlamak yerel organizasyon ekibi için bir gurur kaynağıydı. Şüphesiz bu başarı, Türk din psikolojisi disiplini için olduğu kadar genel olarak Türk bilim çevreleri için de önemli bir kazanımdı. Kongreye sadece uluslararası değil yurt içinden de büyük iltifat gösterilmesi Türk din psikolojisi adına mühimdi. Ülkemizde gerçekleştirilen böylesine önemli bir etkinliği değerlendirip değerli çalışmalarını bu platformda paylaşma sunan Türk araştırmacılarının yoğun katılımı sevindiriciydi. Her ne kadar kongrede dinleyici veya katılımcı olarak bulunmak için bir ücretin ödenmesi gereği Türk akademyası tarafından yadırganmış olsa da böylesine bir etkinliğin bizim topraklarımızda, bizim bilim insanlarımız tarafından gerçekleştirilmesinin kıymetini bilenler, bu ücreti ödemekten çekinmediler. IAPR'nin yurt dışında gerçekleştirilen diğer kongrelerine Türk katılımının her seferinde daha da artması ücret alma/verme gibi uygulamaların böylesine etkinliklerin önemini takdir eden araştırmacılarımıza engel olmadığını göstermektedir.

IAPR derneğinin daha da uluslararası olma çabasına İstanbul kongresinin şüphesiz önemli bir katkısı oldu. Bu katkının takdir ve kabul gördüğünü IAPR'nin web sayfasında (<http://www.iaprweb.org/conferences.html>) İstanbul kongresi hakkında "eşsiz bir kültür ve din kesişmesi yarattı" şeklindeki notunda görmek mümkündür.

Kaynakça

Ağılkaya, Zuhâl. "2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresinde Türk Din Psikolojisi Araştırmacıları." Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - "Din Psikolojisi" Özel Sayısı, 12, 2 (2012): 317-338.

Paloutzian, R. F. ve C. W. Ellison, "Loneliness, spiritual well-being, and quality of life," *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy içinde*, ed. L. A. Peplau, D. Perlman, s. 224-237, New York: Wiley.